

28. AABS Baltijas pētniecības konference

2022. gada 26.–29. maijā ASV rietumu krastā, Sietlā, Vašingtonas Universitātē (*University of Washington, Seattle*) notika jau 28. Baltijas pētniecības veicināšanas asociācijas (AABS) konference. AABS biedri un citi zinātnieki šoreiz tikās pēc četrus gadus pārtraukuma, jo 2020. gadā Šarlotē (*Charlotte*) plānotā konference kovida pandēmijas dēļ tika atcelta. Tāpēc tikšanās prieks bija jo īpašs. Konferences virstēma šogad bija „Baltijas pētniecība krustcelēs“ (*Baltic Studies at a Crossroads*). Konference kā vienmēr bija starpdisciplināra, tajā četrus dienu laikā tika nolasīti gandrīz trīs simti referātu dažādās humanitāro un sociālo zinātņu jomās. To starpā bija arī ap 25 valodas un valodniecības problemātikai veltītu referātu.

Pirmajā valodniecības sekcijā piektdienā, 27. maijā, „Jaunas perspektīvas Baltijas jūras reģiona morfoloģijas un sintakses pētniecībā“ (*New Perspectives on Morphology and Syntax in the Baltic Sea Region*) tika nolasīti trīs referāti. LU Lībiešu institūta pētniece un Tartu Universitātes doktorante Milda Dailidēnaite (*Milda Dailidēnaite*), pieslēdzoties konferencē attālināti, pievērsās netiešajiem imperatīviem latviešu, lietuviešu, kā arī igauņu un lībiešu valodā. Kioto Universitātes asociētais profesors Daiki Horigučī (*Daiki Horiguchi*) analizēja jaunākās tendences latviešu valodas atgriezenisko darbības vārdu ar formantu *paš-* (*pašizglītoties; pašnodarbināts*), kā arī ar tiem saistītu lietvārdu (*pašārstēšanās*) lietojumā. Divi Tartu Universitātes doktoranti — Rodolfo Basile (*Rodolfo Basile*) un Merita Nīnemegi (*Merit Nīnemägi*) — aplūkoja partitīvo subjektu un tā lietojumu dienvidsomu (ziemeļigauņu, dienvidigauņu, lībiešu un votu) valodās, akcentējot atšķirības starp šīm valodām.

Nākamajā valodniecības sekcijā „Jauni vārdi un leksikoni“ (*Emerging Words and Lexicons*) bija četri priekšlasījumi. Viļņas Universitātes lektore Aušra Valančauskiene (*Aušra Valančauskienė*) raksturoja, kā bezekvivalenta

lietuviešu valodas leksika tulkota vai atveidota tiešsaistes lietuviešu-angļu, lietuviešu-krievu un lietuviešu-franču vārdnīcās. Viļņas Universitātes doktorante Egle Vaisētaite (*Eglė Vaisėtaite*) stāstīja par leksiskās atrīcijas parādībām Īrijas lietuviešu emigrantu dzimtajā valodā, uzsverot, ka tās biežāk vērojamas sociālās jomas leksikā, kas ikdienā nav tik aktuāla. LU un Stokholmas Universitātes profesors Pēteris Vanags prezentēja kopā ar Annu Frīdenbergu un Antu Trumpu (LU LaVI) veikto pētījumu par Georga Manceļa (1593–1654) ortogrāfijas principu attīstību viņa vairāk nekā 20 gadu ilgajā literārās darbības laikā. Tartu Universitātes mācībspēki Mīna Norvika (*Miina Norvik*) un Karls Pajusalu (*Karl Pajusalu*) iepazīstināja ar urāliešu valodu tipoloģijas datubāzi (*UraTyp*) un tās lietošanas iespējām. Kā piemērs tika parādīts, kā datubāze ir izmantota, lai analizētu dienvidsomu valodu vietu urāliešu valodu saimē.

Valodas aspektam bija veltīti divi referāti sekcijā „Digitālās humanitārās zinātnes un valodas tehnoloģija“ (*Digital Humanities and Language Technology*). LU Lībiešu institūta vadītājs Valts Ernštreits pastāstīja par vairākiem integrētiem lībiešu valodas digitālajiem resursiem — vārdnīcu, korpusiem, morfoloģijas datu bāzi, ģeotelpiski saistītu vietvārdu un informantu datubāzi —, ko izstrādā Lībiešu institūts. LU Matemātikas un informātikas institūta Mākslīgā intelekta laboratorijas vadītājs Normunds Grūzītis iepazīstināja ar četriem jaunākajiem latviešu valodai izstrādātiem resursiem: Latviešu valodas universālo atkarību korpusu (*Treebank*), Daudzslāņu korpusu teksta semantiskai analīzei un sintēzei latviešu valodā (*FrameNet*), Saeimas sēžu stenogrammu korpusu un vietni *tezaurs.lv*, kas ir liela un atvērta latviešu valodas leksikas datubāze.

Pirmā valodniecības sekcija sestdienā, 28. maijā, bija „Identitātes un vēstures literārā reprezentācija“ (*Literary Representations of Identities and History*). Vītauta Dižā Universitātes profesores Inetas Dabašinskienes (*Ineta Dabašinskienė*) referātā uzmanība tika pievērsta unikālajam Lietuvas pilsētas Visaginas gadījumam, Lietuvas pēcpadomju kodolrūpniecības vietai, kuru gan ģeogrāfiski, gan garīgi iezīmējusi padomju monoindustriālā pagātne, kas atspoguļojas etniskajā sastāvā un valodu praksē. Referente aplūkoja izņēmumus valsts valodas likumdošanā pārejas periodā no padomju uz neatkarīgo Lietuvu saistībā ar īpašo pilsētas un uzņēmuma stāvokli starptautiskā kontekstā. Savukārt LU Lībiešu institūta pētniece Gunta Kļava runāja par to, kā kovida pandēmija ir pamudinājusi mainīt skatījumu uz lībiešu

valodas saglabāšanu, tās lomu un funkciju un kā šī situācija noveda pie jaunu produktu izstrādes valodas apguvei un kultūras aizsardzībai.

Īpaša konferences sekcija bija veltīta humanitāro un sociālo zinātņu digitālajiem resursiem un rīkiem Latvijā (*Digital Resources and Tools for Humanities and Social Sciences: Latvia*). Tajā runāja vairāku Latvijas pētniecisko iestāžu pārstāvji: Sanita Reinsone, Valts Ernštreits, Anda Baklāne, Eva Eglāja-Kristsone, Normunds Grūzītis, Sandis Laime, Sanita Martena. Tika prezentēti vairāki valodas resursi un apstrādes rīki: *corpuss.lv*, *tezaurs.lv*, *nlp.ailab.lv*, *ruta.ailab.lv* (NG), latgaliešu valodas korpusi: *MuLa.lv*, *MuLaR.rta.lv*; libiešu valodas un kultūras digitālo resursu kopa: *livonian.tech*; digitālā platforma apvidvārdu vākšanai: *apvidvardi.lu.lv*. Citu zinātņu nozaru pārstāvji pastāstīja par savu jomu digitālajiem resursiem.

Sekcijā „Izslēgšanas valodas“ (*Languages of Exclusion*) tika nolasīti četri referāti. Viļņas Universitātes doktorante Samanta Kietīte (*Samanta Kietytė*) pievērsa uzmanību naida runas lingvistiskajam aspektam — pēc kādiem kritērijiem Lietuvas tieslietu sistēmas lingvisti lem, vai analizētā izteiksme ir vai nav naida runa, kādas metodes un avotus izmanto, kādas problēmas šai procesā rodas. Vītauta Dižā Universitātes profesores Jūrates Ruzaites (*Jūratė Ruzaitė*) referāta pamatā bija pētījums, kura mērķis ir izpētīt pret LGBTIQ grupu vērsta naidīguma apkarošanas praksi Lietuvas interneta komentāros, analizējot homofobisku komentāru un pret tiem vērsta diskursa apjomu, kā arī abu veidu komentāros izmantotās diskursīvās stratēģijas. Viļņas Universitātes doktorante Egle Žurauskaite (*Eglė Žurauskaitė*) analizēja politisko debašu valodu Lietuvas televīzijā, lai atklātu debašu laikā fiksētās nepieklājības izpausmes un noskaidrotu, kas raksturīgs nepieklājībai. Vašingtonas Universitātes latviešu valodas vieslektore Solvita Berra (*Burr*) pievērsās lingvistiskās ainavas problemātikai, aplūkojot, kā rokraksta un digitālā teksta žanri, informācijas veidi un valodas atspoguļo sociālās tendences un noslāņošanas piecās pilsētās — Rīgā (Latvija), Visaginā (Lietuva), Narvā (Igaunija), Vašingtonā, DC un Sietlā (ASV).

Valodas mācīšanai un tās lietojuma veicināšanai bija veltīti četri referāti sekcijā „Valodas pastiprināšana mājās un ārzemēs“ (*Amplifying Language at Home and Abroad*). Indianas Universitātes igauņu valodas lektore Pibikaja Kivika (*Piibi-Kai Kivik*) iepazīstināja ar savu pieeju valodas mācīšanā, izmantodama videodatu multimodālu analīzi, lai ilustrētu izglītojamo līdzdalības un mijiedarbības iespējas dažādos formātos, kā arī parādītu

ārpusklases tiešsaistes valodas lietojuma integrāciju valoduursos. Tartu Universitātes pārstāves Renāte Pajusalu (*Renate Pajusalu*) un Mīna Norvika (*Miina Norvik*) stāstīja par savu pētījumu, kā igauņi pacieš klusešanu un ko viņi domā par sadzīvīskām sarunām (*small talk*). Rezultāti liecina, ka lielākā daļa respondentu jūtas neērti šādās situācijās, bet vairumam ir paņēmieni, kā tās risināt. LU Lībiešu institūta pētnieks Uldis Balodis un Tartu Universitātes profesors Karls Pajusalu (*Karl Pajusalu*) pievērsās pēdējo gadu veikumam divu snaudošu (*dormant*) Latvijas valodu — Salacas lībiešu un Ludzas igauņu — literatūras un valodas attīstībā. Pēdējās desmitgades laikā abām valodām ir izstrādātas mūsdienīgas ortogrāfijas un ir izdoti jauni materiāli, tostarp vairāki dzejas krājumi Salacas lībiešu valodā un kultūras ābece Ludzas igauņu valodā. Lietuviešu izcelsmes amerikāņu psihiatre un psihoanalītiķe Ginta Remeika (*Ginta Remeikis*), attālināti pieslēdzoties, runāja par baltiešu diasporu un tās saistību ar valodu, kā izpētes materiālu izmantojot vairāku lietuviešu, latviešu un igauņu trimdas autoru darbus. Viņa izcēla autoru attiecības ar valodu, kā arī pieskārsās valodas, identitātes un zaudējuma attiecībām. Secinājums — baltiešu pieredze var palīdzēt izgaismot valodas lomu psihiskajā un kultūras pieredzē kopumā.

Paralēli notika vēl viena ar valodu un literatūru saistīta sekcija „Valodu krustceles multilingvālajā Latvijā un Lietuvā“ (*Linguistic Crossroads in Multilingual Latvia and Lithuania*). Tajā tika prezentēts Liepājas Universitātes un Ventspils Augstskolas pētījums par latviešu zinātnes valodu — tās stāvokli un problēmām (Agnese Dubova, Diāna Laiveniece, Baiba Egle). Vašingtonas Universitātes lietuviešu valodas vieslektore Inga Daraškiene (*Inga Daraškienė*) pievērsās Viļņas lingvistiskajai ainavai, analizējot angļu valodu kā precī attiecībās ar citām lingvistiskajā ainavā plaši lietotām valodām. Divi referāti šai sekcijā bija veltīti tulkošanas problemātikai. Ivars Šteinbergs runāja par dzejas tulkošanas tendencēm Latvijā 20. gadsimtā, bet Monika Henleja (*Monika Hanley*) aplūkoja latviešu valodas deminutīvu tulkošanas teorētiskos aspektus.

Svētdienas, 29. maija, rītā tika nolasīti pēdējās valodniecības sekcijas „Daudzvalodība komunikācijā“ (*Multilingualism in Communication*) referāti. Tartu Universitātes doktorante Anna Braneca (*Anna Branets*) pastāstīja par savu veikto eksperimentu receptīvās daudzvalodības izpētē, analizējot igauņu un ukraiņu savstarpējas sarunas. Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas profesore Sanita Martena dalījās domās par Latvijā dzimušajiem jeb

„vecajiem“ un iebraukušajiem jeb „jaunajiem“ latviešu valodas kā otrās valodas runātājiem, balstoties savos pētījumos — intervijās par ģimenes valodas politiku un (pirms)skolas izvēli, kā arī aptaujā Rīgas Vācu skolā par valodu apguves motivāciju un attieksmi. Tartu Universitātes pētniece Kertu (*Kerttu*) Rozenvalde analizēja, kā studentu valodu resursi ietekmē viņu mācību valodas izvēli daudzvalodu nacionālajā universitātē — Tartu Universitātē, kā šī izvēle atbilst nacionālās politikas mērķim uzturēt igauņu valodu. Tartu Universitātes profesore Kadrija Koreinika (*Kadri Koreinik*) prezentēja pētījumu par to, kā Igaunijas mazākumtautību pārstāvji, kas beiguši pamatskolu ar krievu mācībvalodu un vidusskolu ar bilingvālu programmu, iekļaujas augstākās izglītības iestādēs, kur mācību valoda ir igauņu, bet spēcīga ir arī internacionalizācijas tendence.

Kā redzams no apskata, vairums valodniecisko referātu bija veltīti mūsdienu valodas situācijas problemātikai Baltijas valstīs un diasporā. Taču netrūka arī valodas gramatiskās sistēmas, valodas vēstures un valodu tipoloģijas pētījumu. Īpaša vieta bija ierādīta arī digitālajiem resursiem un to lomai valodas saglabāšanā un attīstīšanā. Jāatzīmē, ka Baltijas lingvistikā kartē konferencē tika iezīmētas ne tikai trīs pamatvalodas — igauņu, latviešu un lietuviešu, bet arī citas — latgaliešu, lībiešu, Ludzas igauņu. Gan valodniecības jomas sekcijas, gan konference kopumā bija labi organizēta un veiksmīga. Tagad Baltijas pētniekus gaida nākamās starpdisciplinārās konferences — Eiropas Baltijas pētniecības konference (CBSE) Kauņā 2023. gada jūnijā un kārtējā AABS konference 2024. gadā Jeila Universitātē Ņūheivenā (*Yale University, New Haven*), ASV Konektikutas pavalstī.

Pēteris Vanags

Latvijas Universitātes

Humanitāro zinātņu fakultāte

Baltu valodniecības katedra

Visvalža iela 4a, LV-1050 Rīga, Latvija

pvanags@latnet.lv